

Høytorp fort og 2. verdenskrig

Fra 9. april og de nærmeste dager meldte det seg hundrevis av mannskaper og befal på fortet. Allerede fra kvelden 9. april arbeidet man intenst med å klargjøre fortets kanoner. Det ble tatt ut dobbelt sett mannskaper til 12 cm tårnkanonbatteriet. Batteriet ble gjort skuddklart, og øvelser igangsatt. Signalfolkene fikk satt i stand telefonnettet som var i en sørgelig forfatning. Høytorp fort hadde vært et mønsterfort innen samband. I tillegg hadde mesteparten av fortets krigsammunisjon blitt kjørt til et lager ved Langnes i Spydeberg, uten at dette var ført opp i magasinprotokollen, tidligere i 1940.

Det oppstod nærmest panikk da man oppdaget at av en beholdning på 825 skudd pr. 12 cm tårnkanon, var det kun ca. 100 skudd tilbake, beholdningen til 7,5 cm tårnkanon manglet helt. Signalavdelingen på ca. 180 mann ble fordelt til å ta seg av telefonsambandet, lyskastere, radio, observasjon, transport m.m. Til nærforsvaret ble det brukt mannskaper og befal fra de enheter som ikke kunne settes opp. De ble inndelt i tropper fra 20 til 50 mann, som fikk hver sin sektor å besette.

Nærforsvaret av befestningen bestod av ca. 200 mann, og de disponerte til sammen 22 mitraljøser, håndvåpen og bombekastere.

Ved 14-tiden lørdag 13/4 kom 12 cm tårnkanonbatteriet i aksjon. Sjefen for Askim-detasjementet ba om artilleristøtte etter at tyskerne drev de norske styrkene til retrett langs veien Askim-Monakrysset. Inntil kl. 15.50 bestemt ut fra observasjoner i Askim området. men siden - når sambandet brøt sammen (det sivile telefonnett) - ut fra skuddfeltkart på fortet, målestokk 1:25 000. Ilden ble avgitt i omganger fra 10 950 meter til 5100 meters avstand.

I overkant av 100 skudd ble løsnet, og ammunisjonsbeholdningen var slutt.

Ordregivning og batteribetjeningen fungerte perfekt. Eneste uhell var en granat som detonerte rett etter avfiring, og spredte splinter over hele området.

Tyske rapporter forteller at ilden var meget sjenerende, og forsinket den tyske fremrykkingen, men sier intet om tap av menneskeliv.

Kanonbetjeningen ble deretter brukt til nærforsvaret av fortet. Ut på kvelden den 13. april kunne man høre tyske kommandorop nede fra Momarken-området. Og sent på kvelden begynte tyske styrker å beskytte fortet. Først med maskingevær og bombekastere, senere også med kanoner.

Fortets besetning var ikke stor nok til hele anlegget, slik at mannskapene ble trukket tilbake i Reduiten for dennes nærforsvar. Dette skyldtes i stor grad øverstkommanderende for Østfold, general Erichsens ordre om at 450 mann skulle forlate fortet rett før tyskerne ankom. Dette var for å hindre moderne felthaubitser i å bli tysk krigsbytte, og ta disse med til Sverige.

Frontlinjen mellom norske og tyske soldater under trefningene på Høytorp var under 50 meter. En nordmann ble dødelig såret og brakt inn i Reduitens sykestue, han døde noen dager senere av skadene. Tyske tapstall varierer oppover til flere titalls personer. De øvrige norske tyrker hadde trukket seg tilbake til Haldenvassdraget, og delvis over grensen til Sverige. Høytorp fort lå nå som en blind øy omgitt av tyskere på alle kanter. Å fortsette kampen ville vært meningsløst. Omkring kl. 13.30 den 14. april kalte kommandant Rodtwitt sammen til krigsråd. Resultatet ble at videre kamp med tap av personell og ødeleggelser av Mysen ikke var forsvarlig. Litt over kl. 14.00 overgav nordmennene seg etter nærmere 24 timers kamp mot overmakten.

Under okkupasjonen ble Høytorp fort nyttet som garnison av okkupasjonsmakten, og som rekonvaleseringssted for tyske soldater fra østfronten (Sovjet).

Det var også en tysk fangeleir ved Momarken tra bane, men denne hørte ikke til garnisonen på fortet. Det var SS Sonderlager som var ansvarlig for fangeleirene. Tyskerne fjernet alle fortets kanoner under okkupasjonen, og noen ble flyttet til kysten, mens andre ble smeltet om. Tyskerne fjernet også kobberkabler, piggrådsperringer og ståldører for omsmelting.

Etter at tyskerne kapitulerte, ble Høytorp fort overtatt fra Wehrmacht til Milorg inntil Forsvaret var i stand til å overta igjen. Tyskerne etterlot seg store mengder med våpen, ammunisjon og utstyr på fortet.

Jostein Flåøyen

Leder i Foreningen for Høytorp fort

FORENINGEN FOR HØYTORP FORT
ANNO 1912

STIFTET 4. NOVEMBER 1996